

K. Mariańczyk

Dlaczego Pani X robi mammografię co roku, a Pani Y nie zrobiła jej jeszcze nigdy? - wybrane psychologiczne uwarunkowania wykonywania mammografii przez kobiety powyżej 45 roku życia

Why does Ms X perform mammography every year, and Ms Y has never done it? – chosen psychological conditionings of performing mammography by the women over 45th year of life

dr Katarzyna Mariańczyk

KUL JP II, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Psychologii

Dlaczego Pani X robi mammografię co roku, a Pani Y nie zrobiła jej jeszcze nigdy? - wybrane psychologiczne uwarunkowania wykonywania mammografii przez kobiety powyżej 45 roku życia

Zagadnienie zachowań prozdrowotnych, jako istotnie związane ze zdrowiem jednostek i populacji, coraz częściej znajduje się w obszarze zainteresowań różnych dziedzin nauki w tym m.in. medycyny behawioralnej, promocji zdrowia oraz psychologii. Z uwagi na wagę zachowań prozdrowotnych dla zdrowia, bardzo ważnym staje się poszukiwanie uwarunkowań tychże działań. W badaniach własnych, nawiązujących do procesualnego modelu zachowań zdrowotnych Schwarzera (HAPA), poszukiwano wybranych psychologicznych uwarunkowań zaangażowania w realizację zachowania prozdrowotnego jakim jest regularne wykonywanie badań mammograficznych. Założono, że kobiety o różnym stopniu zaangażowania w re-

alizację tego zachowania prozdrowotnego (kobiety, które nigdy nie wykonywały mammografii; kobiety wykonujące badania mammograficzne nieregularnie oraz kobiety zaangażowane w regularne wykonywanie tych badań) będą różnić się w zakresie lokalizacji kontroli zdrowia, struktury osobowości oraz lęku. W badaniach wzięły udział 244 kobiety w wieku powyżej 45 roku życia. Kobiety z tej grupy wiekowej są najbardziej narażone na zachorowanie na raka piersi, jak również obligowane do regularnego wykonywania mammografii.

W badaniach wykorzystano następujące metody: do badania przekonań dotyczących lokalizacji kontroli zdrowia - Wielowymiarową Skalę Umiejscowienia Kontroli Zdrowia *MHLC* K.A. Wallstona; struktury osobowości - Inwentarz Osobowości *NEO-FFI* P.T. Costy i R.M. McCrae; lęku - Inwentarz Stanu i Cechy Lęku *ISCL* C.D. Spielbergera, R.L. Gorsucha i R.E. Lushene'a.

Uzyskane dane wskazują najwyraźniej na występowanie istotnych różnic pomiędzy kobietami, które regularnie wykonują badania mammograficzne, a tymi które nigdy jeszcze nie wykonywały mammografii oraz tymi, które wykonują to badanie nieregularnie. Różnice te ujawniają się w zakresie wewnętrznej lokalizacji kontroli zdrowia, poziomu neurotyzmu oraz lęku – zarówno stanu, jak i cechy. Dane te jawią się ważne w kontekście profilaktycznych zachowań prozdrowotnych, mogą być wykorzystane m.in. przy projektowaniu kampanii mających na celu zachęcanie kobiet do podejmowania badań mammograficznych.

Słowa kluczowe: profilaktyczne zachowania zdrowotne, profilaktyka onkologiczna

Why does Ms X perform mammography every year, and Ms Y has never done it? – chosen psychological conditionings of performing mammography by the women over 45th year of life

The issue of pro-health behaviors as strictly connected with health of individuals as well as the whole population is more and more frequently taken up by different fields of science, for instance behavioral medicine, health promotion and psychology. Because of importance of pro-health behaviors for health, investigation of conditionings of these activities becomes very important. In own researches regarding to Schwarzer's Health Action Process Approach, one investigated chosen psychological conditionings of engagement in realization of pro-health behavior - regular performance of mammographic examinations. It was assumed, that the women with different level of engagement in

realization of this pro-health behavior (women, who have never performed mammography; women performing mammographic examinations irregularly and women engaged in regular performance of these studies) will differ in range of localization of health control, personality structure and anxiety. 244 women over 45th year of life took part in the studies. Women from this age group are most exposed to breast cancer, as well as obliged to regular performance of mammography.

The following methods were used in the studies: for examination of convictions concerning localization of health control - The Multidimensional Health Locus of Control Scale (*MHLC*) by K.A Wallston; for examination of personality structure - Neo-Five Factor Inventory (*NEO-FFI*) by P.T. Costa and R.M. McCrae; for examination of anxiety - State-Trait Anxiety Inventory (*ISCL*) by C.D. Spielberger, R.L. Gorsuch and R.E. Lushene .

Obtained results most clearly point at presence of essential differences between women who perform mammographic examinations regularly and those who have never performed mammography yet as well as those who perform these examinations irregularly. These differences reveal in range of internal localization of health control, level of neuroticism and anxiety – either state or feature. These data appear to be significant in context of preventive pro-health behaviors, may be utilized among other things by designing campaigns aiming at encouraging women to undertake mammographic examinations.

Keywords: preventive health behaviours, oncological prophylaxis